

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus
Tractatus de Prædestinatione, de Trinitate, de Angelis, & de homine

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Disp. V. De motu locali Angelorum,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77146](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77146)

lud in deserto superioris Aegypti: Ergo tunc simul erant in eodem loco deserti duo Angeli, unus ut alligans, & alius ut alligatus. Item Marci 5. asseritur fuisse in uno homine legionem Dæmonum, id est sex mille sexcentos sexaginta sex: non est autem credibile, quod singuli diversas corporis illius hominis particulas occuparent, licet absolute hoc non esset impossibile: Ergo plures in eadem parte existebant, vel per operationem diversos in ea effectus producendo, vel quod probabilius est, per alligationem, & passivam detentionem.

Dico secundo: plures Angeli non possunt in eodem loco formali adæquato & connaturali, per modum causarum principalium, simul existere.

136. Probatur: Unitas formalis loci in Angelis non sumitur ex eo quod eundem habeant situm, eandemque distantiam ad polos & centrū mundi (ut perperam docent Vazquez, & quidam alii) sed ex unitate virtutis operativæ, & operationis ab ea procedentis; aded ut totum illud spatium sit formaliter unus locus, ad quod per suam virtutem operativam, & unicam operationem illi adæquatam, potest Angelus se extendere, ut articulo precedenti ostendimus; & rationem ibidē assignavimus, quia nimirum sicut prima ratio quā corpus dicitur esse actu in loco, est superficies à qua continetur, ita prima ratio per quam immediatē Angelus est præsens loco, est ejus virtus operativa & operatio; atque aded sicut ab unitate superficiēi corporis ambientis, desumitur unitas loci rei corporeæ; ita ab unitate virtutis operativæ & operationis adæquatæ cujuslibet Angeli, desumitur unitas formalis loci ipsius; cum primum in unoquoque genere sit mensura cæterorum: Atqui (subsumo) plures Angeli non possunt eandem numero operationem tanquam causas totales & principales elicere; cum idem numero effectus non possit exire à duabus causis totalibus & adæquatis, saltem principalibus, nec inter se subordinatis, ut docet D. Thomas hic art. 3. & fusè probant nostri Thomistæ in 2. Phisicorum, idque omnes concedunt saltem de potentia ordinaria, de qua solum in præsentī loquimur: Ergo plures Angeli non possunt in eodem loco formali adæquato, per modum causarum principalium existere. Dixi, *per modum causarum principalium*, quia non repugnat duas causas totales instrumentales eundem numero effectum producere; ut idem S. Doctor 3. parte quest. 82. art. 2. ad 2. docet de pluribus Sacerdotibus de novo ordinatis, eandem hostiam cum Episcopo ordinante consecrantibus, si simul verba consecrationis proferrant: unde etiam possunt plures Angeli assumi à Deo ut instrumenta, ad producendum in eodem loco unum & eundem effectum; & sic in eodem loco formali, per modum causarum instrumentalium, existere.

137. Dico tertio: Possunt plures Angeli esse simul in eodem loco, qui sit violentus utrique, vel qui sit connaturalis uni, & violentus alteri.

Probatur prima pars: Possunt plures Angeli pati ab eodem corpore, per hoc quod ibi simul alligentur & detineantur; videmus enim arte magicā plures Dæmones virtute superiorum eisdem corpori alligari; & multo magis virtute divinā id potest fieri: Ergo cum sint in loco violento per passionem, & alligationem (ut art. 1. conclusionē ultimā declaravimus) possunt simul

A plures Angeli in eodem loco violento existere. Ex quo probata manet secunda pars: Nā cum alicui loco, tunc uterque est in prædicto loco superior ut agens & alligans, & ut in loco connaturali; inferior vero ut patiens & alligatus, & tanquam in loco violento: Ergo duo Angeli possunt esse in eodem loco, qui sit connaturalis uni, & violentus alteri.

Dico ultimò: Non repugnat absolute duos vel plures Angelos esse in eodem loco formali, connaturali, partialiter & inadæquate: quamvis regulariter bonis Angelis id non conveniat.

Prima pars probatur: Non repugnat quod unus vel plures Angeli suam virtutem, quæ aliā esse vel sufficiens ad totum effectum, ita ut emerent, ut partialiter conjungatur cum aliā ad producendum eundem effectum; quia cum sint agentia libera, possunt moderatione uti in exercitio suæ virtutis, & sic coaptare illam cum virtute acrius, in ordine ad eundem effectum: Sed hoc est esse in eodem loco formali partialiter & inadæquate, ut patet ex supra dictis: Ergo non repugnat plures Angelos in eodem loco formali & connaturali partialiter & inadæquate existere.

Quod autem hoc bonis regulariter loquentibus non conveniat, colligitur ex D. Thoma hic art. 3. & in 1. dist. 37. quest. 3. art. 3. quia cum Angeli sint suprema entia universi, & agentia perfectissima, non operantur regulariter ut causæ partiales, sed immediatē contingunt locū, per modum agentis & continentis perfecti, & quilibet eorum est sufficiens, vel suā, vel virtute divinā, ad producendum effectus ad quos destinatur, ut ait S. Doctor locis citatis: unde propterea competit orbi cælesti, unicuique tantum Angelus assignari, *regulariter*, quia aliquando plures Angeli ad denotandam excellentiam effectus, aut etiam in honorem illius propter quem talem operantur effectum, concurrunt ut causæ partiales. Sic Christo Domino, propter reverentiā ipsius, plures Angeli ministrabant; quos valde probabile est sæpe applicatos fuisse eidem spatio, per eundem effectus productionem, quamvis potuerint illi applicari, per productionē diversorum effectuum. Addidi, *bonis Angelis*, quia cum mali pecciderint suam rectitudinem per peccatum, & in omnibus actionibus quas exercent, congruum rebus ordinem pervertant, non est mirum si sua nequitia, & maxime ad decipiendos homines, aut torquendos energumenos, assidue interdum se simul eidem loco aut spatio applicent ad producendum partialiter eundem effectum quem quilibet seorsum totum posset producere. Et ita contingisse videtur in illo energumeno, in cujus corpore Dæmonum legio habitabat: quod enim tam diversum in illo corpusculo, vel in diversis ejus partibus, potuissent operari?

DISPUTATIO V.

De motu locali Angelorum.

Ad quest. 53. D. Thoma.

Quia motus localis est acquisitio loci replicato modo quo competit Angelis esse in loco, sequitur ut de motu locali ipsorum disputemus, ejusque existentiam, naturam, speciem, & durationem exponamus.

ART.

ARTICULUS IV.

An, & quot modis, Angelus possit moveri localiter?

Deo primo, Angelos posse moveri localiter, seu de uno loco transire in alium: quatenus talis motus, per comparationem ad corporalia, sit tantum æquivoce motus.

Prima pars hujus conclusionis est contra Henricum & Durandum, qui ex opposito fundamēto negant: Angelos posse moveri localiter: Henricus quidem, quia existimavit Angelos non esse in loco; Durandus verò, quia putavit illos esse ubique: quæ duo fundamenta supra à nobis impugnata sunt. Unde hæc pars nostræ conclusionis manifestè ex variis Scripturæ locis, quibus asseritur Angelos descendere de cælo, vel Marti. 28. Angelus autem Domini descendit de cælo; ut in cælum ascendere, ut Judicum 13. Cum ascenderet summa altaris in cælum, Angelus Domini pariter in summa ascendit: Luca 2. Discesserunt Angeli à pastoribus in cælum. Item Job. 1. Sathan ait: Circumviam, & perambulavi eam. Et Tobia 5. Raphael Angelus dixit: Omnia visum a ejus frequenter ambulavit.

Ratio etiam suffragatur: Cum enim Angeli intellectu & voluntate præditi sint, possunt cogitare & appetere præsentiam in aliquo loco, vel absentiam ab illo; Sed frustra naturam talem appetitum eis tribueret, si potentiam loco motivam, quæ ad illa loca possent accedere, vel ab eis recedere, denegaret: Ergo Angeli possunt moveri localiter, seu de uno loco transire in alium.

Secunda pars conclusionis, quam negant Recentiores, expressè docetur à D. Thoma hic art. 1. ubi ait: Sicut esse in loco, æquivoce convenit corpori & Angelo, in actum & moveri secundum locum. Et in 1. dist. 37. quæst. 4. art. 1. Quia, inquit, moveri in loco, sequitur ad esse in loco, idè eodem modo convenit Angelo moveri in loco, sicut esse in loco; & utrumque est æquivoce respectu corporalis sui.

Confirmatur: Motus localis proprie dictus, qualis est in rebus corporeis, est actus existentis in potentia, ac proinde actus imperfecti: talem autem non esse motum Angeli docet idem S. Doctor citatus hic in resp. ad 2. dicens: Motus qui est secundum applicationem virtutis, est existentis in actu: quæ virtus rei est secundum quod actu est. Item motus localis in rebus corporeis habet pro terminò modum aliquem ubicationis, pertinentem ad prædicamentum ubi, non autem in Angelis; cum ubi Angelicum non sit realiter distinctum ab operatione Angeli, per quam existit in loco ut dispositione præcedenti ostensum est: Ergo motus Angeli, comparativè ad motum corporeum, est tantum æquivoce motus.

Dico secundò: Angeli possunt moveri localiter motu per se, & motu per accidens.

Prima pars est certa, quia Angelus potest operari successivè in diversis corporibus immotis, aut in diversis ejusdem corporis immoti partibus: tunc autem Angelus moveretur localiter, quando quidem fieret præsens successivè diversis locis; & non moveretur per accidens, quia supponitur nihil aliud moveri, sed corpus, in quo successivè operatur, manere immotum: Ergo moveretur per se.

Tom. II.

Secunda vero pars suadetur: Aliquid moveri per accidens, est moveri ad motum alterius cui conjungitur; sive hæc conjunctio sit per modum quo forma substantialis aut accidentaliter unitur subjecto; sive ut agens unitur passivo; sive ut sacramentaliter contentum sacramentaliter continenti, qui modus est proprius corporis Christi sub speciebus sacramentalibus: sed Angelus potest uniri corpori, saltem ut agens passivo, & motor mobili, & ad motum illius moveri: Ergo motu per accidens moveri potest: sicut anima per accidens movetur, ad motum corporis; & corpus Christi in Eucharistia, ad motum specierum. Unde S. Thomas supra quæst. 71. art. 3. ad 3. Angeli movetur per accidens, motu hujusmodi corporibus (scilicet quæ assumunt) cum sint in eis, sicut motores in mobilibus, & ita sint hic quod non alibi: quod de Deo dici non potest. Unde licet Deus non moveatur, motus huiusmodi est, qui ubique est: Angeli tamen moveantur per accidens, ad motum corporum assumptorum.

Dices: Impossibile est, aliquid moveri localiter, nisi mutet locum: Sed Angelus existens in corpore quod movetur, non mutat locum: Ergo non movetur etiam per accidens. Major patet, Minor probatur. Angelus est in loco per operationem: Sed non operatur in alio loco, quam in prædicto corpore: Ergo non mutat locum.

Respondeo distinguendo Majorem, nisi mutet locum, vel per se, vel per accidens, concedo Majorem: per se semper, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Angelus existens in corpore quod movetur non mutat locum per se, concedo Minorem: per accidens, nego Minorem. Ad cuius probationem dico, quod licet operatio sit Angelo ratio existendi per se in loco, ratio tamen alicubi existendi tantum per accidens, non est operatio ipsius, sed motus localis corporis in quo existit & operatur: subindeque ratione talis motus, non vero alicujus operationis de novo productæ, dicitur Angelus moveri per accidens. Sicut licet informatio sit ratio formalis per quam anima existit in corpore, tamen illa per accidens moveri dicitur, non requiritur quod aliud corpus de novo informet, sed sufficit quod corpus in quo existit & cui per modum formæ conjungitur, moveatur localiter.

Dices rursum: Si Angelus moveretur per accidens ad motum corporis in quo existit, sequeretur illi posse simul moveri & quiescere, nec non duobus motibus contrariis, qualis est motus sursum & motus deorsum, simul moveri: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud, Sequela majoris patet, in casu, quo unus Angelus existeret in duobus lapidibus, tanquam in loco æquato, & unus ex illis moveretur, altero remanente immoto; vel in casu quo unus sursum, & alius deorsum moveretur.

Respondeo primò, negando sequela Majoris: nam ut ait D. Thomas in 1. dist. 37. quæst. 4. art. 1. ad 4. Nihil movetur per accidens, moto eo in quo est, nisi definitivè sit in eo, ita quod non in alio: sic anima movetur per accidens, moto toto corpore, & non movetur a manu tantum. Unde cum in casu proposito Angelus in quo libet illo lapide definitivè non esset, idè nec simul moveretur & quiesceret, nec motibus contrariis per accidens moveretur: sicut anima non simul movetur & quiescit, quando immoto pede brachium movetur; nec motibus contrariis per accidens movetur; ex eo quod unum brachium sursum, & aliud deorsum moveatur.

Secundò responderi potest, datà Majori, negando Minorem: nullam enim est in convenientiæ, quod eadem res per accidens, & secundum quid,

Y y simul

simul moveatur & quiescat, aut duobus motibus contrarijs moveatur, ut patet in corpore Christi existente in Eucharistia, quod moveatur per acci-

11. Dico tertio: Motus localis Angeli, quo per se moveatur, consistit in diversis contactibus quantitatis virtutis, quibus sine intermedia quiete tangit successivè diversa corpora; sive in diversis operationibus circa diversa loca absque prædicta quiete.

Est contra Recentiores, qui docent prædictum motum Angeli consistere vel in continua acquisitione existentia in alia, atque alia parte spatij, vel in variatione modi ubicationis, aut unionis ad corpora, per quem volunt Angelos per se in loco constitui. Est autem D. Thomas hic art. 1. ubi ait: *Quia Angelus non est in loco, nisi secundum contactum virtutis, ut dictum est, necesse est, quòd motus Angeli in loco nihil aliud sit, quam diversi contactus diversorum locorum successivè, & non simul.* Et in 1. dist. 87. quæst. 4. art. 1. ubi hæc scribit: *Dicitur Angelus esse in loco, in quantum applicatur loco per operationem; & quia non simul est in diversis locis, idèd successivè alium operationum, per quas in diversis locis esse dicitur, motus ejus vocatur.* Quibus verbis conclusionem nostram & docuit, & probavit: Angelus enim est in loco per operationem virtualiter transeuntè, quæ contactus virtutis appellatur, ut disputatione præcedenti fusè monstravimus: Ergo moveatur loco quatenus variat operationem circa diversa corpora, eaque sine intermedia quiete successivè contingit.

12. Dices: Angelus qui movet primum mobile, manet immobilis localiter, & tamen successivè agit in diversas partes illius: Ergo motus localis Angeli non consistit formaliter in successione aut continuatione operationis ipsius in diversas partes loci corporei.

Respondeo ad motum localem Angeli non sufficere, quòd operetur successivè in diversas partes alicujus corporis, sed requiri necessariò, quòd operetur in diversa loca: illæ autem partes primi mobilis, quas Angelus ejus motor successivè tangit, non sunt diversa loca, sed unus tantum locus formaliter propter eandem determinatam distantiam ad polos, & centrum mundi, in qua tanguntur. Ita D. Thomas supra quæst. 51. art. 3. ad 3. ubi ait: *Angeli moventur per acci-*

13. Dices rursus: Prius, scilicet ordine naturæ, requiritur, quòd Angelus sit præsens tali loco secundum suam substantiam, quàm in eo operetur: Ergo motus localis Angeli, quo fit præsens diversis locis, non consistit in diversis ejus operationibus circa diversa loca. Consequentia patet, Antecedens probatur: Tùm quia approxi-

13. Dices rursus: Prius, scilicet ordine naturæ, requiritur, quòd Angelus sit præsens tali loco secundum suam substantiam, quàm in eo operetur: Ergo motus localis Angeli, quo fit præsens diversis locis, non consistit in diversis ejus operationibus circa diversa loca. Consequentia patet, Antecedens probatur: Tùm quia approxi-

13. Dices rursus: Prius, scilicet ordine naturæ, requiritur, quòd Angelus sit præsens tali loco secundum suam substantiam, quàm in eo operetur: Ergo motus localis Angeli, quo fit præsens diversis locis, non consistit in diversis ejus operationibus circa diversa loca. Consequentia patet, Antecedens probatur: Tùm quia approxi-

operandum simul in diversis locis propter majorem aut minorem illorum distantiam.

Respondeo negando Antecedens. Ad corpus primam probationem dico hæc esse differentiam inter agentia spiritalia & corporea, quòd in istis præsentia agentis ad passum est prior naturæ, quàm operatio; in illis vero è contra operatio est prior præsentia prioritate naturæ. Ratio autem discriminis est, quia agentia corporea agunt per virtutem in quantitate subiectatam, & ab illa dependentem; unde in illis, sicut operatio præsupponit virtutem operativam, ita & à fortiori quantitatem, subindeque contactum quantitativum, qui est ipsius ratio formalis essendi in loco; & ita nihil mirum, si in illis esse in loco sit prius, quàm operari. Cæterum operatio agentium spiritalium non supponit in ipsis aliquem contactum, qui sit proxima ratio essendi in loco, sed ipsa operatio virtualiter transeuntis habet rationem contactus applicativi ad locum; unde illa debet præsentiam Angeli in loco prioritate naturæ antecedere: sicut quia informatio animæ habet rationem contactus virtutis respectu corporis, prius natura est, quòd anima informet corpus, quàm fiat illi prærens. Itaque præsentia Angeli in loco, in quo operatur, est prior modo requiritur, quo requiritur corpus, quòd informat anima, esse organicum; quia licet Angelus per operationem sit prærens loco, sicut per informationem animæ corpus sit organicum; ut docet Philosophi in libris de anima applicatè definitionè animæ à Philosopho traditè.

Ad secundam probationem Antecedens, nego te quelam: nam licet Angelus priusquam operetur non debeat esse in loco, in eo tamen est per operationem; quæ cum procedat à virtute Angeli finita, non potest ad omnia se extendere, subindeque limitata est Angeli sphaera ex parte loci. Undè S. Thomas quæst. præcedenti art. 2. ait: *Virtus Angeli quæ finita est, non se extendit ad omnia, sed ad aliquid unum determinatum.*

Dico quarto: Motus localis, quo per accidens moveatur Angelus ad motum corporis, in quo localiter existit, in nullo alio consistit, quàm in motu locali inherente tali corpori.

Probat: Sicut motus nobis moventur omnia quæ sunt in nobis, ut ait Philosophus 5. in motu aliquo corpore, in quo localiter existit Angelus, per accidens ipse Angelus moveatur: Ergo licet motus localis, quo anima nostra per accidens moveatur ad motum corporis, quòd informatio in nullo alio consistit, quàm in motu locali inherente ipsi corpori, à quo extrinsecè & per accidens motus denominatur: ita etiam motus localis, quo Angelus per accidens moveri dicitur, nihil aliud esse potest, quàm motus localis inherens ipsi corpori, quòd per se moveatur, & in quo Angelus operatur, à quo etiam secundariò & per accidens denominationem moti recipit.

Confirmatur: motus, quo corpus Christi in Sacramento Eucharistia moveatur ad motum specierum, consistit præcisè in motu locali inherente ejusmodi speciebus: Ergo idem dicitur esse de motu illo, quo moveatur Angelus ad motum corporis, in quo localiter existit: nam ut colligitur ex D. Thoma 3. p. quæst. 76. art. 6. ad 1. Christus in Sacramento Eucharistia eodem modo moveatur (motu scilicet per accidens) quo moveatur Angelus.

Ex his intelliges, Angelum non moveri motu per accidens ad motum corporis, in quo localiter

existit, sicut homo qui vehitur navi, movetur per accidens ad motum ipsius navis. Ratio est, quia (ut docet D. Thomas 3. p. quaest. 76. art. 6. ad 1.) aliter movetur per accidens, & ad motum alterius, ea quae per se possunt esse in loco, sicut corpus, & aliter ea, quae per se non possunt esse in loco, sicut forma & spirituales substantiae, quales sunt Angeli: corpora enim per accidens, & ad motum alterius moventur efficienter, ut patet in exemplo adducto hominis, qui vehitur navi, quippe per accidens ad motum navis efficienter movetur, quatenus navis suo motu eum quasi impellit, siquae est causa motus in ipso: At verò Angeli moventur formaliter ipso motu corporis in quo suat, sicut & formae spirituales; nec enim quando homo movetur, causat in anima aliquem motum localem in ipsa receptum, sed motu ipso recepto in homine ea formaliter moveri dicitur. Quo etiam modo moveri dicitur Christus in Sacramento Eucharistiae ad motum specierum.

Ex dictis etiam habes resolutionem cuiusdam difficultatis, quae non parum negotij multis fastidiosis videtur, nempe in quo subiecto sit intrinsecus motus Angeli? Dicendum est enim, motum localem, quo Angelus per se movetur, esse inhærens in ipso Angelo, si consideretur secundum illud, quod dicitur in recto; si verò consideretur secundum id, quod connotat in obliquo, recipi in loco corporeo, cui applicatur: motum vero, quo per accidens moveri dicitur esse solum inhærens in eo corpore, ratione cuius movetur.

Prima pars huius resolutionis sequitur ex principiis supra statutis. Nam supra ostendimus, motum localem Angeli, quo per se movetur consistere in diversis eius operationibus circa diversa loca. Sed illae operationes, cum sint formaliter immanentes, intrinsecè in ipso Angelo recipiuntur, cum autem sint virtualiter transeuntes, inferunt passionem & effectum corporeum in loco, cui Angelus applicatur, productum: Ergo motus localis Angeli importat aliquid partim ei intrinsecum, & partim extrinsecum; & est inhærens in ipso Angelo secundum illud, quod dicitur in recto, recipitur verò in loco corporeo secundum id, quod in obliquo importat. Unde falsam existimo Cajetani sententiam asserentis, motum localem Angeli esse in loco simpliciter loquendo, non verò in Angelo; in illo enim subiecto motus esse debet, cui suam effectum formalem comunicat: Sed motus localis comunicat Angelo, non verò loco suum effectum formalem: Ergo debet esse in Angelo, non verò in loco quoad illud quod dicitur in recto. Probatur Minor: Effectus formalis motus localis est relinquere unum locum, & accedere ad alium: Sed hoc tribuitur Angelo, non verò loco, ut patet: Ergo motus localis comunicat Angelo, non verò loco suum effectum formalem.

Alteram verò partem huius resolutionis manifesta est: cum enim motus, quo per accidens Angelus moveri dicitur, nihil aliud sit, quam motus localis ipsius corporis, in quo Angelus localiter existit, prout extrinsecè, & secundariò Angelum denominat motum, ut supra ostendimus, evidens est, motum, quo Angelus movetur per accidens, esse solum inhærens in eo corpore, quod movetur, non verò in ipso Angelo. Sicut motus, quo per accidens Christus movetur in Eucharistia, ratione specierum, non in ipso Christi corpore, sed in speciebus subiectatur; forma enim, quae extrinsecè tantum, & secundariò aliquod subiectum denominat, non debet in illo recipi, si-

cut illa, quae effectum formalem primarium, & intrinsecam denominationem ei tribuit. Itaque licet motus quo Angelus per se movetur, illi inhæreat saltem secundum id, quod importat in recto, ut antea exposuimus, non tamen ille, quo extrinsecè tantum & per accidens moveri dicitur.

ARTICULUS II.

Utrum Angelus motu tam continuo, quam discretu moveri possit?

Duplex distingui, vel concipi potest motus localis; unus continuus, & alter discretus. Motus localis continuus, iuxta D. Thomam hic art. 1. dicitur ille, in quo mobile per partes deserit terminum à quo, & per partes acquirit terminum ad quem: discretus verò, in quo è contra mobile deserit totum simul terminum à quo, & acquirit totum simul terminum ad quem. Inquirimus ergo, utrum Angelus hoc duplici modo localiter moveri possit?

§. I.

Prima pars quaestio resolvitur.

Dico primo: Angelus motu continuo moveri potest. Ita communiter docent Theologi cum S. Doctore hic art. 1. contra Gregorium in 2. dist. qu. 6. & Vallesium in lib. de sacra Philosophia cap. 47. ac Hervaeum in 1. dist. 37. qu. 2. ar. 3.

Probatur: Illud mobile movetur motu continuo, quod locum aliquem divisibilem successivè & divisibiliter acquirit: Atqui Angelus, dum movetur, locum aliquem divisibilem successivè, & divisibiliter potest acquirere: Ergo & motu continuo moveri. Major est certa: Per hoc siquidem præcisè motus localis continuus differt à motu discreto, quod per continuum acquiritur successivè & divisibiliter, sive per partes terminus ad quem; per discretum vero totus simul acquiritur. Minor vero probatur: Locum successivè & divisibiliter acquirere quantum sufficit ad continuitatem motus, nihil aliud est, quam mobile sine interruptione sui motus, prius ad propinquiores partes spatij pervenire, quam ad remotiores: Sed hoc præstare potest Angelus, cum enim locus ejus adaequatus sit divisibilis, dum unam partem illius occupat, potest paulatim operationem suam extendere ad reliquas partes illius sine intermedia quiete: Ergo Angelus dum movetur, locum aliquem divisibilem successivè & divisibiliter potest acquirere.

Confirmatur primò: Ideo corpus dicitur motu localiter motu continuo, quia ejus locus est divisibilis, & illum deserit paulatim & per partes sine intermedia quiete, & eodem modo acquirit alium: ita ut quantum deserit per partes de loco habito, tantum acquirat de novo de illo, cui fit praesens: Atqui similiter locus Angeli, saltem adaequatus, est divisibilis, potestque sine intermedia quiete deserere per partes unum ex locis sibi inadaequatis, & eodem modo acquirere alium, ita ut quantum deserit per partes de illo, in quo erat, tantum acquirat de alio novo, in quo se constituit: Ergo potest moveri localiter motu continuo.

Confirmatur ampliùs: Omnes conditiones ad rationem motus continui necessariz reperiri possunt in motu Angeli: Ergo potest motu continuo moveri. Consequentia manifesta est: Antecedens verò ex dicendis §. sequenti patebit.

Solvuntur objectiones.

23. **O**bjicies ergo primò : Ad continuationem motus tres saltem requiruntur conditiones, nempe divisibilitas spatij, à qua divisibilitas motus dependet : unitas, seu continuatio temporis (quando enim intercedit mora & quies, non est amplius unus motus) & divisibilitas mobilis, ut docet Philosophus 6. Physic. cap. 4. & 10. ex quo ibidem inferi punctum non posse moveri motu continuo : Sed hæ conditiones non videntur posse convenire motui locali Angelorū, præcipue ultima : Ergo nō moventur motu continuo. Minor probatur : Optimum enim Angelus cum sit indivisibilis, & inextensus, non potest se collocare in spatio extenso & divisibili : item ejus operationes non mensurantur tempore continuo sed discreto, ejusq; substantia, cum sit immaterialis & omnino indivisibilis : Ergo conditiones ad continuationem motus requisitæ, non videntur posse convenire motui Angelico.

24. **R**espondeo concessa Majori, negando Minorem; nam tres illæ conditiones convenire possunt motui Angelico licet non ita propriè, nec cum illo rigore, cum quo in motu locali corporum reperuntur. Cum enim Angelorum motus comparatus motui locali corporum, sit æquivocè tantum motus, ut supra ostendimus, etiam ejus conunitas, comparata motui corporum, debet tantum esse æquivocè talis, seu habere aliquam proportionem, similitudinem, & analogiã cum continuitate motus corporis. Prima ergo conditio motui Angelorum convenit; quia licet Angelus sit indivisibilis & inextensus, potest tamen in loco divisibili & extenso se collocare, ut disp.

Art. 1. §. 6. præcedenti ostendimus; cum enim non sit indivisibilis ratione limitationis & imperfectionis, sicut punctum, quod ad perfectionem divisibilitatis non potest pertinere; sed ratione perfectionis elevata supra materiam & divisibilitatem, ut ibidem declaravimus; non limitatur ad hoc, ut sit indivisibilis, sed potest virtualiter coextendi loco formaliter divisibili, illique virtutem suam operativam applicare. Unde secunda conditio ad continuationem motus requisita, scilicet unitas, aut continuatio temporis motui Angelico non deest; quia licet operationes, quibus Angelus deserit simul locum, qui est terminus à quo, & simul, id est non per partes, acquirit terminum ad quem, mensuratur tempore discreto, ut infra patebit illa tamen operatio, seu illæ operationes, quibus per partes acquirit unum locum, & reliquit alium, debent mensurari tempore continuo.

Quantum ad tertiam conclusionem, de qua major videtur esse difficultas, similiter dicendum est; illam motui Angelico convenire : quia licet Angelus entitativè, & quantum ad substantiam non sit divisibilis, ut locatus tamen, extensus ac divisibilis est, ut potè in spatio extenso ac divisibili existens. Sive, ut alij dicunt, quamvis non sit divisibilis formaliter, est tamen divisibilis virtualiter, vel æquivalenter; quia ratio formalis, per quam locatur ejus scilicet operatio, quatenus est virtualiter transiens, divisibilis est, ut potè inferens & causans effectum divisibilem, & extensum in loco corporeo.

25. **D**ices : Quod movetur localiter motu continuo, partim est à termino à quo, & partim in ter-

mino ad quem: Ergo debet habere partes, & per consequens esse divisiblem formaliter.

Respondeo illud quod movetur localiter motu continuo, debere quidem esse partem in termino à quo, & partem in termino ad quem; potentialitatem tamen illam non esse necessariò referendam ad substantiam ipsius mobilis, sed sufficere quòd referatur ad locum; sufficere enim quòd virtus ejus partim uni, & partim alteri loco applicetur, ut docet S. Thomas hic art. 1. ad 1. & art. 3. ad 3. ubi ait : *Angelus est partim in uno loco continuorum, & partim in alio, non quòd substantia eius sit paribilis, sed quia virtus sua applicatur ad partem primi loci & ad partem secundam.*

Objicies secundò : Motus Angeli consistit in diversis contactibus & operationibus illius circa diversa loca; ut art. præcedenti ostendimus. Sed illi diversi contactus & operationes non possunt unum motum continuum efficere : Ergo motus Angeli non potest esse continuus. Minor probatur : Operationes illæ interdum sunt specie diversæ : Sed quæ specie differunt, continuari non possunt, licet possint esse contigua; Ergo ille unum motum continuum efficere nequeunt. Minor videtur certa, Major vero probatur. Angelus descendens, v. g. à celo in terram, potest cavare in celo motum, in aère lucem, aut in una parte aëris motum localem, & in alia circumlocum. Sed illi motus, aut operationes specie differunt, ut patet: Ergo operationes, ex quibus motus localis Angeli consistit, interdum sunt specie diversæ.

Respondeo illas operationes esse quidem interdum specie diversas materialiter & entitativè, formaliter tamen, & prout ratio essendi in loco, sive quatenus sunt locativa, & applicative ad locum, esse ejusdem rationis, ac prout de pollicentur unitate continuationis motum efficere. Sicut disputatione præcedenti dicebamus, locum formaliter non variari per mutationem, aut diversitatem specificam superficiem ambientium, dum modo eadem distantia à duobus & centro mundi servetur: quia diversitas illa movet per accidens & materialiter se habet; cum unitas formalis loci ex determinata distantia à duobus & centro mundi sumatur.

Objicies tertio, auctoritatem D. Thomæ 1. 2. sent. dist. 37. quæst. 4. art. 1. ubi concludit, motum Angeli non esse continuum, quod eum formaliter docet quodlibet. 9. art. 9.

Respondeo primò, D. Thomam solum velle motum Angeli non esse continuum necessarium, sicut in rebus corporeis, sed posse esse discretum, ut dicemus §. sequenti.

Secundò responderi potest, D. Thomam negare solum motui locali Angelorum continuationem formalem & propriè dictam, qualis reperitur in motu locali corporum, non tamen virtualiter, & quæ sit tantum æquivocè talis, qualis solum motui Angelico convenit, ut supra annotavimus.

Tertio dici potest, S. Doctorem loqui de motu Angelorum, secundum quod dicit operationes Angeli, ut sunt formaliter immanentes, & quatenus se tenent ex parte ipsius; sub qua ratione non mensurantur tempore continuo, sed discreto: verò loqui de motu Angelorum, ut improprie a se operationes, quatenus sunt virtualiter transientes, & habent terminum ad extra productum; sic enim habent continuationem, quatenus contingunt diversa loca successivè, & sine quæstione intermedia, & tempore continuo mensurantur.

manet in
orbis

Altera difficultas resolvitur.

Dico secundò, Angelos posse moveri locali-
ter motu discreto. Est contra Scotum, Mo-
linam, & quosdam alios. Est tamen divi Tho-
mas hinc art. 1. & pluribus aliis locis.

Probatur, deferere per ultimum esse totum ali-
quem locum, & immediate post per primū esse
acquirere alium totum simul, & non per partes,
est moveri motu discreto: Sed hoc potest præsta-
ri angelis: Ergo motu discreto moveri potest.
Minor constat ex dictis initio hujus articuli: per
hoc liquidum differt motus discretus à conti-
nuo, quòd in motu continuo, mobile per partes
deserit terminum à quo, & per partes acquirit
terminum ad quem: in motu autem discreto è
contra mobile desecit totum simul terminum à
quo, & immediate post, totum simul terminum
ad quem acquirit. Minor verò probatur: Angelus
est indivisibilis, subindeque non commenturata
in loco in quo existit: Ergo potest per ultimum
esse suæ operationis deserere totum aliquem lo-
cum, & immediate post, per primū esse alterius
operationis in totum alium locum, illum totum
simul acquirere. Probatur consequentia præ-
dicta: quia hoc ipso quòd Angelus non commen-
turatur loco, non debet esse in illo secundu in ex-
tensionem ejus, subindeque nec moveri continuè
à per partes in loco illo, licet sic continuus. Sec-
undò probatur eadē consequentia. Ex tota mo-
bilis extensione proveniri quòd non possit ac-
quirere totum simul terminum ad quem: Sed a ma-
jore hoc ipso quòd est indivisibilis, caret exten-
sione: Ergo &c. Probatur tertio: a nima rationali,
eo ipso quòd est indivisibilis, in momento
actu totum corpus divisibile, & in instanti totum
simul ipsum deserit: quidni igitur poterit
angelus locum aliquem totum simul & semel
deserere, & alium immediate post similiter to-
tum simul acquirere?

Confirmatur: Ideo corpus non potest moveri
motu discreto, sed continuo tantum, quia cum
sit extensum, subindeque habeat partes corre-
spondentes partibus loci, non potest simul totū
aliquem locum deserere, sed necesse est quòd ubi
ultima pars sui, prius egrediatur ab ultima parte
loci in quo est, & ingrediatur alium locum, quam
prima pars: Sed Angelus caret extensione: Ergo
motu discreto moveri potest.

Respondetur argumentis in contrarium.

Objicies primò: De ratione motus etiam di-
creti est quòd sit unus: Atqui motus quo
angelus ita se habet, quòd per ultimum esse suæ
operationis deserat totum simul terminum à
quo, & immediate post per primū esse alterius
operationis, acquirit totum simul terminum ad
quem, non est unus, sed aggregatum ex pluribus
instantaneis mutationibus: Ergo non est motus
discretus. Major est certa, probatur Minor. Mo-
tus interruptus quiete, non est unus: Sed iste mo-
tus angelus est interruptus aliqua quiete: Ergo
non est unus. Minor probatur: Angelus non ac-
quirit terminum ad quem in instanti immediate
sequenti, aliàs cum ex suppositione deserat to-
tum terminum à quo in instanti, duo instantia si-

Abi immediate succederent: Ergo in tempore me-
dio inter illa duo instantia intercedit aliqua quies.

Respondeo concessà Majori, negando Minor-
em. Ad cujus probationem, nego similiter Mi-
norem; & ad hujus probationem, nego quòd
Angelus non acquirit totum terminum ad quem
in instanti. Ad probationem verò in contrarium
dico, quòd licet in tempore nostro duo instantia
non possint sibi immediate succedere; bene ta-
men in tempore discreto & angelico, quo mo-
tus discretus & operationes libere Angeli men-
surantur: tam tempus illud nihil aliud est, quam
indivisibilem durationum sive instantium nu-
merus, ut infra patebit.

Objicies secundò: Angelus non movetur mo-
tu discreto, dum est in termino à quo; nam in
termino à quo mobile nondum movetur, sed
adhuc quiescit: neque quando pervenit ad ter-
minum ad quem; quia quando mobile est in ter-
minum ad quem, jam est motum, & non movetur
amplius: neque ut est partim in termino à quo, &
partim in termino ad quem; nam ut docet S.
Thomas hic art. 1. ad 1. tunc solum partim est
Angelus in termino à quo, & partim in termino
ad quem, quando movetur motu continuo: Er-
go Angelus nunquam movetur motu discreto,
sed solum motu continuo.

Respondeo Angelum in neutro termino præ-
cisè & absolute sumpto moveri motu discreto,
sed in utroque, prout unus dicitur habitudinem ad
alium: successio enim & habitudo unius termi-
ni ad alium, habet rationem alicujus medij. Ita
S. Thomas hic in resp. ad 1. ubi ait: *Si motus non
esset continuus, posset dici quòd aliquid movetur dum est
in termino à quo, & dum est in termino ad quem: quia
ipsa successio diversorum ubi, circa eandem rem, motus
discretus. Et in 1. distinctione 37. questione 4.
art. 1. ad 3. Et ideo, inquit, loquens de motu di-
creto angeli, nec in A. nec in B. movetur, licet A. & B.
sint partes eius: sed successio horum quòd est esse in A. &
esse in B. motus ejus vocatur.*

Pro majori luce hujus solutionis & doctrinæ,
observandum est cū Cajetano hic art. 1. §. in re-
sponse ad primum, existentiam in termino à quo
posse sumi dupliciter, nempe aut secundum se
& absolute, aut ut dicitur ordinem cujusdam po-
tentialitatis ad existentiam in termino ad quem
sibi immediate succedenti. Si sumatur primo
modo, verum est Angelum, dum est in termino à
quo, non moveri: si autem sumatur secundo mo-
do, falsum est; quia secundum hanc rationem est
terminus successiois discretæ, in qua consistit
motus discretus; & hoc satis est ut existentia sic
sumpta dicatur inchoative successio & motus. Si-
militer existentia in termino ad quem, potest du-
pliciter sumi, scilicet absolute, vel ut dicitur ordi-
nem actuantis & terminantis potentialitatem,
quam importat existentia in termino à quo. Pri-
mo modo sumpta non dicitur motus; sumpta ta-
men secundo modo, dicitur motus terminative.
Ratio verò ob quam quilibet ex his existentis,
ut dicitur ordinem ad alteram, potest dici motus
discretus, sumitur ex propria natura hujus mo-
tus: nam motus discretus, nihil est aliud quam
numerus diversarum operationum, ratione qua-
rum Angelus est successivè in diversis locis; unde
sicut numerum componunt unitates, non quidè
absolute consideratæ, sed ut in habitudine ad
aliam, sic etiam motum discretum componunt
operationes diversæ, non absolute sumptæ, sed
prout una dicitur ordinem ad aliam.

ARTICULUS III.

S. I.

Virum Angelus possit transire de uno loco ad alium non transiendo per medium?

Conclusio affirmativa astatim.

36. **P**ostquam Doctor Sanctus articulo 1. hujus questionis docuit Angelum motu continuo & discreto posse moveri, articulo sequenti quaerit, utrum Angelus transeat per medium? & duas statuit conclusiones. In prima docet, quod si motus Angeli sit continuus, non potest moveri de uno extremo in alterum, nisi transeat per medium: Quia ut dicitur in 6. *Physic.* medium est in quod prius venit quod continetur mutatur, quum in quod mutatur ultimum. Ordo enim prioris & posterioris in motu continuo, est secundum ordinem prioris & posterioris in magnitudine, ut dicitur in 4. *Physic.* In altera vero conclusione asserit, quod si motus Angeli non sit continuus, possibile est quod pertranseat de aliquo extremo in aliud, non pertransito medio: Tum quia si Angelus suo motu discreto omnia loca intermedia pertranseat, actu numeraret media infinita, quod est impossibile; inter quaelibet enim duo extrema loca, sunt infinita loca media, siue accipiantur loca divisibilia, siue indivisibilia: Tum etiam, quia substantia Angeli non est subdita loco, ut contenta, sed est superior illi, ut continens; unde in potestate ejus est applicare se loco, prout vult, vel per medium, vel sine medio. Idem docet in 1. distinctione 37. quaest. 4. art. 2. & ibidem ad Annibaldum quaest. 2. art. 1. ad 4. & quodlib. 1. art. 5.

37. Hanc Angelici Praeceptoris doctrinam non sequuntur, nec approbant Scotus, Suarez, Molina, Valeria, & alij ex Recentioribus, quibus non adheret Vazquez, imò potius severè in eos animadvertit, dicens hinc disputatione 196. cap. 3. Recentiores illos de rebus spiritualibus serè in omnibus instarrerum corporalium philosopharum; illisque necessarium esse sensibilia relinquere, & altiorum modum spiritualis contemplantis investigare. Pro resolutione hujus celebris quaestionis,

38. **S**upponendum est, quod sicut Philolopi distinguunt duo genera partium in quantitate continua, scilicet communicantium, seu proportionalium & non communicantium, seu aliquotiarum; ita etiam medium quod Angelus omittit potest transiendo de uno extremo ad aliud potest esse duplex, communicans scilicet, & non communicans: v. g. si Angelus existens in primo palmo unius corporis tripalmaris, velit transire ad tertium palmarum, medium non communicans erit secundus palmarum, qui ut distinctus ab alijs duobus habet suam magnitudinem, nec de extremis aliquid participat; medium vero communicans erit si sumatur aliquid de primo palmo, & aliquid de secundo, vel aliquid de secundo, & aliquid de tertio. Porro ista media communicantia de extremis sunt infinita in potentia: nam post aliquam partem inderotminatam primi palmi potest à quolibet punto mensurari aliquis palmarum, qui aliquid participet de primo, & aliquid de secundo; & cum puncta, partesque proportionales sint infinitae in potentia, media etiam participantia erunt in potentia infinita. Hoc supposito, sit

Dico igitur, Angelum posse moveri motu discreto, absque eo quod transeat per medium; siue illud sit communicans, siue non communicans cum partibus intermediis.

Probat primò conclusio ratione fundamentalis, quam Divus Thomas infirmat locis citatis. Angelus est in loco per operationem, siue applicationem liberam suae virtutis ad locum: Ergo potest moveri motu discreto de uno loco ad alterum extremum, sine transitu per medium. Probat consequentia: quia sicut ex eo quod Angelus sit in loco per applicationem liberam suae virtutis ad locum, applicentur illi est applicere toti loco sibi adaequato suam virtutem, velolum partem inadaequatam; ita propter eandem rationem potest libere applicare eandem virtutem partibus extremis alicujus spatij, non applicando eam, siue non operando in intermedijs: in quo casu constat quod movebitur de extremo ad extremum, sine transitu per medium. Ita dicitur D. Thomas loco citato ex primo sententiarum, ubi sic ait: *Essentia angeli secundum se subsoluta est ab omni loco, & non desinitur ad locum, nisi per operationem: non autem per operari in se habet quod exiit ab essentia, sed secundum quod terminatur ad operationem in loco.* Unde quando operatur circa locum, ab essentia sua (cum non sit ex se determinata ad obligata ad locum illum, sed indifferenter se habet ad omnia in quantum in se) potest egredi operari suam ad locum proximum vel remotum; nec operatio ad illam dependet ab operatione ad propinquum.

Confirmatur primò; Ideò corpus non potest moveri de extrema parte alicujus, ad aliam partem extremam, sine transitu per medium, quia eum sit in loco per commensurationem ad spatium, & tanquam illi subdium, ex eo quod commensuratur ad illo, debet sequi in suo motu leges ipsius. Atqui Angelus non ita existit in loco, sed incontinens, & superior illi, atque ad eum non dependens: Ergo de uno extremo ad aliud potest moveri, non transiendo per medium. Ita idem S. Doctor quodlibeto 1. art. 5. dicens: *Quia corpus est in loco sicut contentum ab eo, idè oportet quod in movendo sequatur loci constitutionem, ut scilicet pertranseat media, priusquam ad extremum loci perveniat. Sed cum Angelus sit in loco per contactum virtutis, non subditur loco ut contentus ab eo, sed magis continetur esse ut sequatur in suo motu conditionem loci, sed volente sua subest quod applicet se per contactum virtutis loco & illi, & si vult absque medio. Sicut etiam in loco potest applicari intelligendo uni extremo, patet alio die postea nigro indifferenter, vel cogitando vel non cogitando de medijs coloribus: quamvis corpus subiectum colorum possit moveri de albo in nigrum, nisi per media.*

Confirmatur secundo; Ideò corpus Christi potest desinare esse in media parte hostiae consecratae, remanendo in extremis partibus, quia est in modo elevato, quamvis supernaturali: Sed Angelus existit in loco, modo essendi elevato, quamvis naturalis. Ergo potest existere in partibus extremis alicujus spatij, non existendo in intermedijs, ubi indeque moveri discrete de una ad aliam, non transiendo per medium.

Probat secundò conclusio, & specialiter ostenditur Angelum posse transire de extremo ad extremum non pertransito medio communicante cum partibus intermedijs, discursu quem habet D. Thomas hic artic. 2. Inter quolibet duo loca extrema media in infinita loca communicantia, tam indivisibilia, tam divisibilia: Sed non potest Angelus transire discrete per omnia illa: Ergo oportet necessarìò, quòd in suo motu locali disparet necessarìò, & relinquat aliqua ex prædictis locis intermedjs impetransita; ac proinde potest transire de extremo ad extremum, non pertransito medio communicante. Major constat ex suppositioe ante conclusionem facta, & fuse ostenditur à D. Thoma loco citato. Minor verò probatur, in quantum non potest pertransiri dinumerando, alioquin erim dinumerando ad ultimam ejus partem deveniretur, & ita non esset quid infinitum, sed finitum: At si Angelus discrete pertransit illa media pertransiret, ea omnia, subindeque infinitum dinumeraret. Ergo ea discrete pertransire non potest.

Dicitur Angelus motu continuo pertransire omnia media communicantia, tam divisibilia, quam indivisibilia; & tamen propterea non dicitur infinitum dinumerare: Ergo idem dicendum est de motu discreto ejusdem Angeli.

Sed negatur consequentia, & paritas: ratio disparitatis est, quia ut rectè advertit Vazquez hic in explicatione secundi articuli, in motu continuo, etiam si mobile infinita loca pertransiret, non numerat; utpote cum numerus in discretione consistat, & numerari nihil possit, nisi discrete.

Probat utriusq; conclusio specialiter de medio nullo modo communicante. Primum quia non videtur major ratio, cur Angelus in suo motu discreto ab uno extremo loci ad aliud extremum, possit media communicantia impetransita relinquere, quam media non communicantia: Sed potest primum, ut jam ostensum est, & concedunt Scotus & Suarez: Ergo & secundum. Major probatur: Tota ratio quam afferunt Adversarij, cur Angelus in suo motu discreto de extremo ad extremum non possit aliquod medium non communicans impetransitum relinquere, est quia, inquit ordo naturæ exigit quòd mobile prius per partes viciniores transeat, quam attingat remotiores: Sed hæc ratio vel nullam habet vim in motu Angelico, propter independentiam Angeli à loco; vel æqualiter procedit de medijs participantibus, quæ viciniora sunt, quam partes remotæ, ac de medijs non communicantibus: Ergo &c.

Secundò Dum Angelus existens in cælo, in terram descendit motu discreto, non potest omnia media non communicantia pertransire; nam juxta Adversarios motum suum discretum unico instanti perficit: Sed inconceptibile est, Angelum uno instanti è cælo in terram descendere, & omnia media pertransire; alioquin eodem momento esset in pluribus locis sibi adæquatis, vel saltè in loco majore quam sit ille maximus quem habere potest: Ergo plura media etiam non participantia, in suo transitu prætermittere debet.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies primò auctoritatem Divi Thomæ hic artic. 2. ubi secundo loco sibi objicit:

A Anima potest suâ cogitatione transire de uno extremo ad aliud, non transeundo per medium: Ergo Angelus poterit eodem modo moveri. Respondet autem negando paritatem: Quia Angelus, inquit, dum movetur localiter, applicatur ejus essentia diversis locis: anima autem essentia non applicatur rebus quas cogitat, sed potius recognoscitur in ipsa: Ergo ex Divo Thoma Angelus nequit transire de uno extremo ad aliud, relicto medio.

Respondeo Divum Thomam in argumento quòd sibi objicit, velle probare, quòd Angelus possit motu continuo transire de uno extremo ad aliud, relicto medio, exemplo animæ rationalis, quæ per cognitionem etiam continuam potest cogitare de locis extremis, non cogitando de medijs, & quantum ad hoc rectè respondet esse differentiam inter cogitationem & motum, quòd cogitatio, etsi continua, non applicat substantiam ipsis rebus, sed trahit res ad se; potest autem cogitatio continua trahere ad se res non continuas: per motum verò continuum non potest applicare spatij non continuis suam substantiam; quia hoc est contra rationem continuitatis ex parte motus.

B Objicitur secundo Adversarij: Anima rationalis non potest informare partes extremas corporis, non informando intermedijs: Ergo neque Angelus moveri de uno extremo ad aliud, non transeundo per medium. Probatür consequentia: quia sicut anima se habet in informando, ita Angelus in agendo & movendo.

Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio disparitatis est, quia anima unitur corpori, ut forma materiæ, ac proinde omnino necessarìò & dependenter à dispositionibus ad talem unionem requisitis, inter quas præcipua est colligatio & continuatio partium corporis: Angelus verò unitur loco, ut agens passivo, vel motor mobili, subindeque liberè, & independenter à quacunque corporis dispositione, & per consequens independenter à partibus intermedijs loci, potest se applicare ad extrema, & in illis operari.

C Objicitur tertio: Angelus non potest prætermittere, vel invertere ordinem partibus hujus universi præfixum: Sed ordo partibus hujus universi præfixus, est ordo situæ, consistens in eo quòd nulla creatura possit rem ulteriorem sine prior attingere: Ergo Angelus non potest extrema alicujus spatij, non tactis locis intermedijs, contingere.

Huic argumento facile responderetur, concessa Majori, negando Minorem: nam ut optimè ait Cajetanus, ordo situæ præfixus à Deo partibus universi materialibus, consistit in eo quòd ignis sit sursum, terra deorsum, ær & aqua inter utriusque mediant &c. unde hunc ordinem non potest Angelus invertere, faciendo quòd unum elementum locum alterius occupet, vel quòd gravia sursum, & levia deorsum tendant, vel inducendo vacuum in rerum natura, ac destruendo mirabilem illam unionem & colligationem partium universi, in qua ejus perfectio & pulchritudo consistit: non enim Deus Angelis orbem terræ subiecit, ut ait apostolus, ad Hebræos 2. Quoad coexistentiam verò & præsentiam Angeli ad partes universi, non est positus hic ordo à Deo, ut prius attingat partes intermedijs quam extremas imò potius, ratione suæ immaterialitatis & spiritualitatis, à tali obligatione quam habent corpora

46.

47.

48.

49.

50.

pora

pora, liber est. Unde secundo responderi potest distinguendo Minorem: Ordo partibus hujus universi praefixus consistit in eo, quod nulla creatura possit rem ulterius sine priori contingere. Nulla creatura corporalis, & contenta a loco, legibusque loci subiecta, concedo Minorem. Nulla creatura spiritualis, & continens locum, atque independens ab illo, nego Minorem & Consequentiam.

31. Dices: Angelus est subditus legibus temporis, quantum ad hoc, quod non possit transire de praeterito ad futurum absque eo, quod transeat per praesens: Ergo pariter subditus erit legibus loci, quoad hoc, quod non possit transire de uno extremo alicujus spatij ad aliud, nisi per medium; non enim minus est ordo inter partes permanentes spatij, quam inter partes successivas temporis.

32. Sed negatur Consequentia & paritas: Ratio discriminis est, quia Angelus non potest ratione suae durationis tangere partes futuras temporis, antequam existant; hoc enim est proprium aeternitatis, ut alias ostensum est; partes autem extremas spatij, quia de facto existant, cum sint permanentes, potest Angelus tangere, non tangendo intermedias.

intractatu de scientia Dei disp. 7. art. 7.

33. Obijcitur quarto: Sequitur ex nostra opinione, corpus, v. g. lapidem posse moveri de extremo ad extremum absque eo, quod transeat per medium; si nimirum Angelus illud deferat in suo motu discreto de extremo ad extremum absque transitu per medium. Sequitur etiam Angelum posse extendere suam operationem ultra sphaeram activitatis saltem in casu, quo distantia locorum, inter quae esset motus discretus Angeli, superaret latitudinem sphaerae activitatis illius.

34. Respondeo negando utramque sequelam: primam quidem, quia Angelus deferens corpus aliquod, non potest moveri motu discreto; non potest enim tollere a corpore, quin sit in loco, per commensurationem & contactum quantitativum, & consequenter quin moveatur per commensurationem suarum partium ad partes loci: unde hoc ipso, quod Angelus vult se movere portando aliquod corpus, necesse est, ut motus ejus sit continuus. Alteram vero sequelam nego, quia ut Angelus operaretur ultra sphaeram activitatis, deberet manendo in loco, in quo est, & consequenter operando circa illud, operari in alio ad quamcumque distantiam; quod nostra sententia non ponit: quia si Angelus movetur, oportet quod relinquat terminum a quo, dum a se incipit operari, ut alium locum acquirat.

35. Obijcitur, quinto: In quolibet motu debet dari aliquod moveri ante mutatum esse: Ergo debet dari aliquod medium inter terminum a quo, & inter terminum ad quem. Consequentia probatur: quia dum mobile est in termino a quo, nondum movetur, dum vero est in termino ad quem, est in mutato esse.

36. Respondeo cum D. Thoma hic art. 2. ad 3. quod in motu discreto, in quo mutatum esse est pars motus, non debet dari moveri ante mutatum esse; sed solum in motu continuo, in quo mutatum esse non est pars, sed terminus: de quo infra redibit sermo.

37. Denique obijcit Molina, quod transitus ille Thomistarum statim, ut menti sese offert, judicatur impossibilis: unde, inquit, non tam pertinet ad nos illum impugnare, quam ad illos eum probare.

Verum respondeo, quod transitus ille (non

Thomistarum, sed Angelorum) judicatur quidem impossibilis ab his qui sequuntur doctrinam imaginationis, quae continuum non transeunt, ut ait S. Thom. in 1. dist. 37. quaest. 3. art. 2. non tamen ab illis, qui sensibilia relinquentes, de rebus spiritualibus longe aliter de corpore philosophantur. Unde ut supra retulimus, Vazquez prudenter Recentiores illos admonet, ut corporalia & sensibilia relinquat, & altiore modo spiritualia contemplandi investigent.

Ad do. transitum illum, licet a sensibus remotissimum, non debere tamen judicari impossibilem, cum etiam corpus Christi, quod modo quodam spiritali adest in Eucharistia, per divinam potentiam in caelo simul, & in varijs terrae locis praesens quotidie fiat sine ullo medij transitu. Quo respexisse videtur Ipona, dum Cant. ait: *Ecce venit is saliens in montibus, transiens in collibus, qui in instanti sine transitu per medium praesens corporaliter in terra, & in pluribus alijs locis simul adest absque eo, quod corporibus intermedijs assitit.* Cur ergo judicabitur repugnans, quod Angelus ex sua spiritualitate commaturaliter habeat non dependere a transitu per medium, quod corpus potest habere supernaturaliter, si quidem spiritus naturaliter non dependet a commensuratione corporis sicut dependet corpus: Ergo quod corpus supernaturaliter accipit, potest Angelus connaturaliter habere.

Ad do. etiam, quod si anima rationalis possit de suo corpore migrare in aliud, immo de se reformare illud, etiam si esset distans, non infero mando prius corpora intermedia: quidam ergo similiter poterit Angelus uniri corpori distanti, non informativè, sed activè absque eo, quod dicitur se corpori intermedio: nam si cur anima se habet in informando, ita Angelus in agendo, movendo.

ARTICULUS IV.

Verum motus Angeli, iam continuus, quam discretus in instanti per correspondentiam ad nostrum tempus fieri possit?

PRO resolutione hujus difficultatis, quam movet D. Thomas hic art. 3. notandum est, quod cum moveri localiter nihil aliud sit, quam accipere de novo aliquem locum, duplicè possumus distinguere motum localem, juxta duplicem modum, quo aliquid potest fieri de novo praesentis loci loco, unum improprium, qui dicitur simpliciter mutatio, quando scilicet taliter acquiritur locus de novo, quod non relinquatur alius locus positivus, sed proceditur a simplici negatione; alium proprium & strictè sumptum, qui est transitus de uno loco positivo ad alium, constans duplici mutatione, una qua deseritur unus locus, & alia qua alter acquiritur; cum tamen in priori non inveniat nisi una mutatio, qua acquiritur locus de novo. Proposita difficultas non procedit de simplici mutatione, quae non fit verè & proprie motus; nam certum est illam posse fieri in instanti tam Angelico, quam nostro, puta si Angelus de novo crearetur in aliquo loco, vel si supponamus Angelum nullibi existentem, aut operationem incipere in instanti operari in aliquo loco.

Solum ergo questio est, an motus localis Ange-
li proprie dicitur, & constans ex positiva dere-
lictione unius loci, & acquisitione alterius, pos-
sit fieri in instanti, per correspondenciam ad no-
tum tempus, sive unica operatione Angeli,
quæ uni tantum instanti nostri teporis coexistat?
Affirmant Scotus, Molina, Suarez, & alij
Recentiores: negant Thomista cum præceptore
Angelico hic art. 3. quibus subscribit Vazquez
disp. 197. licet ratione D. Thomæ non approbet.

§. I.

Pars negativâ defenditur.

Dico igitur: Motus Angeli, sive continuus,
sive discretus, unico instanti fieri nequit.
La S. Thomas hic art. 3. in calce corporis arti-
culi dicens: *Vnde relinquitur quod motus Angeli sit
in tempore; in continuo quidem tempore, si sit motus
in continuo; in non continuo autem, si sit motus
in continuo.* Idem docet in 1. dist. 37. quest. 4. art.
3. & quodlibet 11. art. 4.

Probatur primò conclusio, specialiter de motu
continuo, ratione à priori. Nullum successivum
fieri potest in instanti: Sed motus continuus An-
geli successivus est: Ergo in instanti fieri nequit.
Major est evidens: nam fieri successivus, est fieri
partialim, & partè post partem; fieri verò in in-
stanti, est fieri totum simul. Minor verò proba-
tur primò. Continuum dividitur ab Aristotele
in permanentes & successivum: Sed motus conti-
nuus Angeli non est quid permanentes, ut patet:
Ergo successivus est. Secundò, Ubi est intrinseca
causâ & posteriori, ibi est intrinseca successio:
Sed in motu continuo Angeli est intrinseca pri-
us & posteriori: Ergo & intrinseca successio.
Minor probatur: In spacio ut pertransibit motu
continuo, est ordo prioris & posterioris: Ergo
et in ipso motu. Hæc consequentia patet: alias
etiam motus adæquaretur spacio, & non adæ-
quaretur: adæquaretur quidem quia, ut suppo-
nimus illi corresponderet, & ex eo esset conti-
nuus: non adæquaretur verò quia non haberet
ordinem prioris, & posterioris, sicut spatium.
Ad id quod, cum spatium sit permanentes, in eo
non est ordo ille prioris, & posterioris, nisi se-
cundam denominationem extrinsecam à motu
in ipso redundantem: intantum enim in ali-
quo spacio permanenti intelliguntur partes pri-
ores & posteriores, inquantum secundum ali-
quid sui est prius motu pertransibile, & posterius
secundum aliud.

Probatur secundò conclusio, & magis adhuc
ostenditur motum continuum Angeli non posse
fieri in instanti, ratione quam articulo præce-
denti inlinuavimus. Angelus motu continuo
transiens ex uno loco in alium, tangit omnia loca
intermedia: Sed non potest Angelus descen-
dens v. g. à celo in terram, omnia loca interme-
dia unico instanti contingere; alias simul con-
tingeret plura loca naturali suæ virtuti adæqua-
ta, & simul esset in celo, & in aère intermedio;
quod disputatione præcedenti ostendimus esse
impossibile, & expressè negatur à Damasceno
libro 2. fidei cap. 3. dicente, Angelum non posse
simul esse in celo & in terra: Ergo motus conti-
nuus Angeli, non potest fieri in instanti.

Potest hæc ratio illustrari exemplo corporis
bicubitalis, quod si unico momento columnam
centum cubitorum pertransiret, simul in pluri-
bus locis sibi adæquatis existeret: Ergo similiter;

A si Angelus in una leuca, tanquam in loco sibi ad-
æquato existens, unico instanti sparium centum
leucarum motu continuo pertransseat, in pluri-
bus locis adæquatis simul existet.

Hæc duæ rationes probant etiam motum dis-
cretum Angelinò posse fieri in instanti, quod sic
ostenditur. Successio unius operationis post aliã,
non potest fieri in instanti; implicat enim in in-
stanti esse successione, alias instans esset divi-
sibile in partem priorem & posteriorem: Sed
motus discretus Angeli est successio unius ope-
rationis post aliã: Ergo in instanti fieri nequit.
Minor probatur: Motus discretus Angeli impo-
tat unam operationem, per quam Angelus fit in
termino à quo, & aliã per quam fit in termino
ad quem: Sed non potest utramque illam ope-
rationem importare, ut simul existentem; alias il-
li duo termini non essent termini à quo, & ad
quem, sed haberent rationem unius loci adæ-
quati resultantis ex duobus partialibus: Ergo
motus discretus Angeli est successio unius ope-
rationis post aliã. Major patet: Nam omnis mo-
tus proprie sumptus debet esse inter duos termi-
nos positivos, per hoc enim differt à simplici mu-
tatione: Ergo motus localis discretus Angeli de-
bet esse inter duo loca in quibus Angelus exi-
stat. Atqui (subsumo) Angelus existit in loco
per operationem, ut supra vidimus: Ergo mo-
tus localis discretus Angeli debet importare un-
am operationem, per quam fit in termino à quo,
& aliã, per quam fit in termino ad quem.

Præterea, si Angelus unico instanti posset duo
corpõra motu discreto contingere, posset in uni-
co instanti in duplici loco sibi adæquato existere:
supponimus enim quodlibet corpõs successivè
contactu ab Angelo, esse locum adæquatum illius.

Denique probatur conclusio ratione D. Thomæ
hic art. 3. quæ potest sub hac forma proponi.
Mutationes instantaneæ sunt termini alicujus
motus continui: Sed motus discretus Angeli non
est terminus alicujus motus continui: Ergo non
est instantaneus. Minor est evidens: Major pro-
batur primò inductione in omnibus mutationi-
bus quæ naturaliter in instanti sunt: nam gene-
ratio est terminus præviæ alterationis, & illius
minatio terminus motus localis, quo Sol ad ori-
zontem nostrum accedit.

Secundò probatur ratione: Non est possibile
quod aliquid toto aliquo tempore quiescat in
aliquo termino, & in instanti terminativo illius
temporis sit in alio termino; sicut enim de ratio-
ne intrinseca motus est quod in quocumq; parte
signata, vel in quocumq; indivisibili motus, eti-
am in illo quod intrinsece terminat motum, mo-
bile alio modo se habeat quam prius; ita in qua-
cumque parte signata, vel in quocumq; indivisi-
bili quietis privativæ (de qua loquitur S. Do-
ctor) quiescens debet eodem modo se habere ac
prius, etiam in ultimo indivisibili extrinsece il-
lam terminantè; quies enim exigit uniformita-
tem, sicut motus difformitatem: Atqui si illud
quod toto aliquo tempore in aliquo termino
quiescit, in instanti terminativo illius temporis
esset in alio termino, in tali instanti non eodem
modo se haberet ac prius, ut patet; esset liqui-
dem in diverso termino & loco: Ergo implicat
quod aliquid toto aliquo tempore quiescat, &
& quod in instanti terminativo illius temporis
sit in alio termino: alioquin in illo instanti simul
quiesceret & non quiesceret, ac se haberet & non
haberet eodem modo, ut consideranti patebit.

Zz Hanc

Hanc rationem directè opponit Sanctus Doctor fundamento contrariè opinantium, allato initio corporis articuli: ponebant enim motum Angeli esse in instanti, quia ut dicebant, dū movetur ab uno in alium locum, toto tempore præcedenti est in termino à quo, ultimo verò instanti terminativo illius temporis, reperitur in termino ad quem; ita ut non possit dari ultimum instans in quo sit in termino à quo, sed primum in quo in illo non sit: sicut in generatione substantiali, & in illuminatione aëris, non datur ultimum instans in quo materia sit sub privatione formæ, & aër sub tenebris, sed solum ultimum tempus.

§. II.

Instantia contra hanc rationem D. Thomæ proponuntur & solvuntur.

63. **C**ontra hunc discursum D. Thomæ, & specialiter contra propositionem illam cui innititur: *Non est possibile ut aliquid toto tempore præcedente quiescat in uno termino, & postea in ultimo instanti illius temporis sit in alio termino*: plures ab Adversariis fieri solent instantiæ. Primò obijciunt: *Toto tempore quò Sacerdos profert verba consecrationis, substantia panis quiescit sub speciebus, & in instanti terminativo sub illis adest corpus Christi.*

Secundò, *Aër toto tempore antecedente accessum Solis ad nostrum hemispherium, quiescit sub tenebris, & in ultimo instanti illius temporis illuminatur.*

Tertiò, *Materia prima toto tempore antecedente instans generationis, quiescit sub forma compositi corrupti, & in instanti terminativo illius, est in termino ad quem, scilicet sub forma compositi de novo geniti.*

Denique, *Angelus quiescit ab intellectu & volitione, toto aliquo tempore, absque eo quòd cogatur quiescere in ejus instanti terminativo: Ergo principium illud à D. Thomæ assumptum, verum non est.*

64. **H**æc tamen levia sunt, & rationem D. Thomæ non infringunt: nam principium illud debet ita intelligi, ut scilicet quòd quiescit in aliquo termino per aliquod tempus, non possit in ultimo instanti illius temporis esse in alio termino, per mutationem quæ sit ex contrario, aut latitudine sive distantia vincenda; secùs verò per mutationem puram & simplicem, quæ est de nò esse ad esse; quia ad tollendum non esse, sufficit positio formæ; ad tollendum verò contrarium, aut vincendam latitudinem sive distantiam, requiritur alia mutatio, & non quies sub illa. Conversio autem panis in corpus Christi, illuminatio aëris, generatio substantialis, & intellectio aut volitio Angeli, non sunt mutationes quæ pendeant per se loquendo ex aliquo contrario, latitudine, aut distantia vincendis; sed sunt simplices mutationes ex puro non esse, seu ex pura negatione aut privatione; unde exempla illa ab Adversariis adducta non sunt ad rem.

65. **A**ddo falsum esse, quòd materia quiescat simpliciter toto tempore alterationis; imò movetur ipso motu alterationis, disponente ad corruptionem. Similiter aër toto tempore antecedente motum Solis ad nostrum hemispherium, aliquo modo movetur, mutatione saltem respectivâ; quatenus sit continuò minus distans à Sole ex eo quòd Sol illi magis ac magis appropinquat per

A motum localem. Ratio autem quare nostrum hemispherium dicitur moveri ad lucem, ex eo quòd Sol magis illi appropinquat; corpus verò frigidum nò dicitur moveri ad calorem, præsertim ex eo quòd appropinquat ipsi calidum; est quia per hoc solum movetur aliquid ad aliquam formam, per quòd tollitur ab ipso impedimento talis formæ: impedimentum autem illud in corpore illuminando, non est forma aliqua positiva contraria, in ipso exilens (sicut impedimentum caloris in corpore frigido, est frigiditas), sed sola distantia corporis luminis: Ergo &c.

§. III.

Solvuntur alie objectiones.

Objiciunt insuper Adversarij: *Velocitas motus, quo Angelus transit còtinuè de uno extremo ad alterum, per omnia media, potest excedere sine proportionem velocitatem motus, quò corpus pertransit eodem modo idem spatium: hic excessus non possit esse, nisi motus localis Angeli posset fieri in instanti; nà inter quolibet duo tempora finita est aliqua proportio: Ergo motus Angeli continuus in instanti fieri potest.*

Respondeo, concessâ Majori, negando Minorem: Licet enim velocitas motus continuus Angeli, non sic excedat sine proportionem velocitatem motus corporis, ut duratio ejus sit indivisibilis instans; illam tamen sic excedit, ut possit fieri in minori & minori duratione (divisibili tamen) quam motus quoruncumque corporis.

Unde Capreolus in 2. dist. 6. quest. 1. art. 3. ad 3. contra 2. *Angelus minoris virtutis æque cito potest transire quantumcumque spatium, sicut Angelus majoris virtutis; & hoc si aucto moveantur motu discretivo, non transeundo per medium: & idem est si aucto transeant per medium motu continuo. Verum tamen neque potest pertransire in instanti quantumcumque spatium, nec motu continuo, nec discretivo, & hoc neque transeundo per medium, neque transeundo per medio: Sed tamen in quantumcumque parvo tempore*

Dicitur, potest pertransire, nec est dare minimum tempus in quo possit pertransire: nec maximam velocitatem sibi possibilem in movendo se: & consequenter nullus potest movere seipsum summâ velocitate sibi possibile.

Dices, *Ex hoc sequi virtutem motivam Angeli esse infinitam: Sed hoc non est dicendum: Ergo nec illud, Sequela probatur: Potentia quæ potest attingere perfectiorem & perfectiorem effectum in infinitum, est simpliciter infinita; nam ex eo colligimus lumen gloriæ non posse esse principium videndi Deum, perfectiorem & perfectiorem modo in infinitum, quia est finitè perfectiōnis; è contra verò ex eodem principio inferunt Theologi, Deum esse infinitæ virtutis, quia potest perfectiorem effectum in infinitum producere: Atqui si virtus Angeli possit movere in minori & minori tempore in infinitum, poterit attingere perfectiorem & perfectiorem effectum in infinitum: Ergo erit infinita.*

Respondeo primò, quòd si hæc instantia valeret, magis urgeret contra Adversarios: nà si colligeretur vim motivam Angeli esse infinitam, leve posse producere perfectiorem & perfectiorem effectum in infinitum, quia posset in minori & minori tempore movere in infinitum, multo magis id sequeretur, si posset moveri in instanti: si enim requiritur major & major virtus ad movendum in minori & minori tempore, requireretur

virtus maxima, & consequenter infinita, ad movendum in non tempore, sive in instanti.

Secundo dico, quod sicut non colligitur perfectio infinita in aliqua causa, ex eo quod possit producere plura & plura individua in infinitum intra eandem speciem: ita non colligitur potentiam loco motivam Angeli esse infinitam simpliciter, ex eo quod possit movere in majori & minori tempore in infinitum: ad hoc enim sufficit potentia finita superioris ordinis ad potentiam loco motivam rerum corporarum, & ab omni loco impeditis expedita. Unde in forma respondendo negando sequela Majoris, ad cuius probationem, distinguo Antecedens. Potentia quae potest perfectiorem & perfectiorem effectum producere debet esse simpliciter infinita, si perfectior effectus requirit in tali causa majore perfectionem, concedo Antecedens: si non requirit majorem illam perfectionem, nego Antecedens. Quamvis autem productio intensioris & intensioris visionis beatae, requirit majore perfectionem intensivam in lumine gloriae; movere tamen in majori & majori velocitate, subindeq; in minori & minori duratione in infinitum, non est de genere horum effectuum, qui requirunt majore & majorem perfectionem intensivam in potentia: sicut nec infinitas individuum producibilium ab eadem causa: sed solum exigit, ut diximus, remotionem omnium impedorum, ac potentiam loco motivam superioris ordinis ad potentiam loco motivam omnium corporum. Unde D. Thomas supra qu. 2. art. 2. ad 3. docet infinitatem divinae potentiae non manifestari in motu: cum tamen constet illam motum velociorem & velociorem in infinitum efficere posse.

Dices rursus, Hinc sequi Angelum superiore non posse velocius moveri quam inferiorem; quia aequae bene potest inferior moveri majori & majori velocitate in infinitum: Sed hoc videtur absurdum: Ergo & illud.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: nam sicut non est inconveniens, quod Angelus superior non sit magis immaterialis quam inferior, quia utrique convenit immaterialitas simpliciter, ratione elevationis supra gradum corporeum; ita nullum esse inconveniens, quod Angelus superior non possit velocius moveri, quam inferior, quia ambo ex elevatione qua in suo motu habet supra corporea, possunt moveri in majori & majori velocitate: quamvis cum hoc fiat, quod Angelus superior habeat nobiliori modo suum illum motum velociorem & velociorem, quam inferior, puta quia potest moveri minus multiplicando operationes circa spatium, propter majorem sphaeram activitatis: sicut in corporibus equus habet nobiliori modo cursum aequalis velocitatis, quam canis; quia ratione majoris extensionis paucioribus gressibus aequali spatium percurrit aequali tempore.

Ad id quod licet Angelus superior non possit velocius & in minori duratione moveri, qua inferior, potest tamen velocius movere corpora: virtus enim quam habet Angelus ad efficiendum motum velociorem & velociorem in infinitum, tantum se extendit ad motum ipsius, non autem ad motum corporum; quae cum ex se non sint caeterae velocitatis capacia, etiam si ad propria loca moveantur, aliquo modo moventi extrinseco resistunt: unde Angelus qui movet caelum superius, majoris est virtutis & perfectionis eo qui mo-

vet caelum inferius; cum caelum superius majori velocitate ab intelligentia moveatur, quam inferius.

Ex his colliges, miram & prorsus stupendam esse Angelorum celeritatem, illamque omnium corporum velocitatem incomparabiliter excedere: potest enim Angelus motu continuo, intra brevem temporis morulam, longum spatium peragere; & motu discreto, in duobus instantibus, ab uno loco in alium, quantumcumque distantem, se transferre, non transeundo per medium, ut supra ostensum est. Qua ratione SS. Patres hanc Angelorum celeritatem ita exaggerant, ut dicant eos esse ubique, & in momento totum orbem peragere. Ita Tertullianus in Apolog. cap. 22. *Omni spiritus, inquit, ales est, hoc Angeli & Demones: igitur momento ubique sunt: totus orbis illis locus unus est, qui ubique quod geratur tam facile sciunt, quam enuntiant: velocitas divinitas creditur, quia substantia ignoratur.* Hieronymus vero Epist. 25. contra Vigilantium cap. 2. *Demones, inquit, toto vagantur orbe, & celeritate nimia ubique praesentes sunt.* Item Nazianzenus orat. 34. de caelestibus virtutibus ait: *Loca omnia peragrare, omnibus impigre adfuit, tum ob ministerij promptitudinem, tum ob naturae levitatem.* Denique Dionysius de caelesti Hierarchia cap. ultimo: *Pennatos, inquit, Sanctorum Angelorum pedes Theologia fixit: penna enim declarat sursum eucere valentem celeritatem.* Ob eandem rationem ibidem docet eos in Scriptura appellari ventos, flammam ignis, nubes, aquilas, rotas igneas, flumina, equos &c. quia haec omnia summam velocitatem innunt. Interdum etiam in Scriptura ad eandem velocitatem declarandam Angeli dicuntur in momento operari: nam Sapientia 18. habetur quod uno temporis momento Angelus omnia Aegyptiorum primogenita interfecit. Et Cyrillus Alexandrinus in commentariis in Habacuc docet, illum Angeli manibus in puncto temporis in foveam leonum ubi erat Daniel delatum fuisse, ut ei prandium afferret: quod sacer textus innuere videtur, dum ait: *Apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone super locum in imperu spiritus.* Verum licet Angelus potuerit subito & quasi in idu oculi transferre Habacuc ex Judea in Babylonem, & eadem celeritate reducere, id tamen in instanti non potuit operari: quia ut praclare Toftatus cap. 2. Exodi in hanc rem philosophatur, *Quantumvis subitanea sit Angeli operatio, oportet tamen dari aliquod tempus in quo fiat, quantumcumque parvum sit. Sicut enim Deus non potest communicare Angelo quod possit creare, quia repugnat creaturae; & quia creare est potentia infinita, qua soli Deo convenit: ita operari sine tempore, non potest communicari creaturae, quia arguit potentiam infinitam, qua nullo modo communicabilis est.*

Ob eandem rationem ibidem docet eos in Scriptura appellari ventos, flammam ignis, nubes, aquilas, rotas igneas, flumina, equos &c. quia haec omnia summam velocitatem innunt. Interdum etiam in Scriptura ad eandem velocitatem declarandam Angeli dicuntur in momento operari: nam Sapientia 18. habetur quod uno temporis momento Angelus omnia Aegyptiorum primogenita interfecit. Et Cyrillus Alexandrinus in commentariis in Habacuc docet, illum Angeli manibus in puncto temporis in foveam leonum ubi erat Daniel delatum fuisse, ut ei prandium afferret: quod sacer textus innuere videtur, dum ait: *Apprehendit eum Angelus Domini in vertice eius, & portavit eum capillo capitis sui, posuitque eum in Babylone super locum in imperu spiritus.* Verum licet Angelus potuerit subito & quasi in idu oculi transferre Habacuc ex Judea in Babylonem, & eadem celeritate reducere, id tamen in instanti non potuit operari: quia ut praclare Toftatus cap. 2. Exodi in hanc rem philosophatur, *Quantumvis subitanea sit Angeli operatio, oportet tamen dari aliquod tempus in quo fiat, quantumcumque parvum sit. Sicut enim Deus non potest communicare Angelo quod possit creare, quia repugnat creaturae; & quia creare est potentia infinita, qua soli Deo convenit: ita operari sine tempore, non potest communicari creaturae, quia arguit potentiam infinitam, qua nullo modo communicabilis est.*

Dices: Illuminatio fit in instanti, & si corpus moveretur per vacuum, ejus motus etiam in instanti fieret; quia tunc nulla esset resistencia media, a qua successio motus localis oritur: Ergo similiter motus localis Angeli in instanti fieri potest.

Respondeo concessa Antecedente, quantum ad primam partem, negando Consequentiam & paritatem: nam in motu locali Angeli idem Angelus transit per medium ad extremum, & ibi nullus est ordo causalitatis: At in illuminatione non eadem pars luminis quae est in medio, transit ad

72.

73.

extremum, sed in hoc alia producit, quæ à priori ut à causa vel conditione dependet; & sic sibi est ordo causalitatis, qui non requirit successionem & tempus, sed durat per prioritatem naturæ. Præterea ut docet D. Thomas hic art. 3. in corp. & in resp. ad 2. illuminatio, cum non sit transitus ab uno termino positivo ad alium, non est proprie motus, sed simplex tantum mutatio quæ est terminus motus; sicq; simul & in instanti terminativo motus fieri potest: motus autem Angeli, cum sit transitus de uno termino positivo ad alium, est verè & proprie motus, & non solum simplex mutatio subindeque non simul & in instanti, sed successivè & in tempore fieri debet.

Ad illud verò quod additur de motu corporis in vacuo, dicendum est, quòd si corpus moveretur in vacuo, ejus motus non fieret in instanti, sed successivè, ut docent Philosophi in libris Physicorum, quia successio motus localis provenit non solum ex resistantia mediæ, sed etiam ex limitatione virtutis motivæ, ex contraria inclinatione mobilitatis, & ex distantia terminorum.

74. Objicitur tertio: Motus localis Angeli nihil aliud est, quam acquisitio loci: Sed Angelus acquirit locum in instanti: Ergo movetur localiter in instanti.

Respondeo motum localem Angeli non consistere in simplici acquisitione loci, quia si nullibi antea existens, applicaretur loco, non diceretur moveri localiter; sed consistere in acquisitione unius loci, & derelictione alterius: unde quamvis Angelus acquirat locum in instanti; quia tamen non relinquit alium locum in eodem instanti, sed in instanti præcedenti, inde fit ut nequeat moveri, etiam motu discreto, in unico instanti, sed ad minus duo requirantur instantia.

75. Instabis: Angelus in eodem instanti acquirit unum locum, & deserit alium: Ergo nulla solutio. Antecedens probatur: Quando aliquid in instanti acquiritur, aliud ei oppositum & impossibile derelinquitur in eodem instanti: v. g. in eodem instanti quo forma est in materia, tollitur ejus privatio; & in eodem momento quo aer illuminatur, tenebræ expelluntur: Ergo si terminus ad quem motus discreti Angeli in instanti acquiratur, in eodem instanti deseritur terminus à quo.

76. Respondeo negando Antecedens, ad cujus probationem, distinguo antecedens. Quando aliquid acquiritur in instanti &c. per simplicem mutationem quæ est à termino à quo privativo aut negativo, concedo antecedens. Quando acquiritur per motum proprium, qui est ab uno termino positivo ad alium positivum, nego Antecedens. Nam ut supra diximus, ad tollendam negationem aut privationem sufficit positio formæ; ad tollendum verò contrarium, aut vincendam latitudinem & distantiam quæ est inter duos terminos positivos, requiritur tempus. Unde quia generatio & illuminatio sunt simplices mutationes, eodem momento quo forma est in materia, tollitur ejus privatio, & eodem instanti quo aer illuminatur, tenebræ expelluntur; e contra verò, cum motus localis Angeli, sive continuus, sive discretus, sit motus proprius, procedens à termino & loco positivo, ad alium terminum & locum positivum, & non simplex mutatio; repugnat quòd in eodem instanti quo acquiritur terminus ad quem, deseratur terminus à quo, vel e contra; sed ad hoc requiruntur ad minus duo instantia, non quidem temporis nostri, quæ non possunt sibi im-

mediate succedere, sed temporis Angelicæ: deferretur; quorum priori mensuranti existentia Angeli in termino à quo, correspondet pars motus temporis; posteriori verò, quod mensurat acquisitionem termini ad quem, correspondet acquisitio.

Ex hoc solutum manet aliud fundamentum adversæ sententiæ, quòd sic proponi potest: Angelus non movetur localiter, cum sit in termino à quo, cum non mutet locum, quando in illo est: Ergo solum quando est in termino ad quem: Sed est in termino ad quem in instanti temporis discreti: Ergo movetur in instanti, solumquam, manet illud argumentum: oportet enim distinguere Antecedens: Angelus non movetur localiter &c. completè & terminativè, concedo Antecedens: non movetur incomplete & initiativè, nego Antecedens. Habet enim Angelus tunc unam sui motus partem initiativam, & dispositivam ad aliud; ad quod non requiritur quòd in eo instanti mutet locum, sed sufficit quòd competat existentia in termino à quo cum ordine ad præsentiam in termino ad quem immediate acquirendam: sicut oratio, quæ est quantitas discreta, dicitur incipere in prolatione primæ syllabæ, ut dicentis ordinem ad aliam immediate sequentem.

Quæres ad complementum prædictorum, per quid Angeli seipsos & alia corpora movent, seu quodnam sit in illis principium proxime effectivum motus localis, & aliarum operationum ad extra?

Respondeo multò probabilius esse, & docet D. Thomas conformis, potentiam loco motivam & ad extra operativam in Angelis non distinguui ab intellectu & voluntate, sed esse ipsum intellectum practicum, quatenus per actum imperii, formaliter immanentem, & virtualiter transseuntem ad extra operatur. Ita colligitur ex Aristotele 12. Metaph. textu 40. ubi ait Intellectus movere cælos, ut desiderat antea & intelligitur ex D. Thoma qu. 16. de malo art. 1. ad 14. quodlib. 6. art. 2. & opusc. 11. art. 3. dicente Angelos movere cælos, &ceptione sui intellectus operatur.

Ratio etiam id suadet: Cum enim Angelus sit substantia simplex & purè intellectualis, non possunt in illo dari nisi potentia quæ à gradu intellectuali dimanant, & quæ proinde purè spirituales sunt: illa autem sunt tantum tria: intellectus scilicet & voluntas. Ergo quidquid Angelus ad intra vel ad extra operatur, id mediatis illis duabus potentijs præstare debet; subindeque vis illius exequens, seu potentia tum se ipsum tum alia movendi, est ipsa voluntas ut movens intellectum, vel potius intellectus ut motus à voluntate, & efficaciter imperans motum localem in corporibus. Quare motus localis causatus in corpore ab aliquo Angelo non proprie comparatur ad intellectum & voluntatem Angeli, sicut adus elicited, sed potius sicut effectus ab illis potentijs, mediatis proprijs actibus productus.

Dices Si potentia operativa ad extra, sive loco motiva, esset in Angelo realiter indistincta ab intellectu & voluntate, quidquid Angelus posset velle & intelligere, posset & facere; hocque esset omnipotens, cum nihil sit quod non possit velle & intelligere.

Respondeo negando sequelam. Sicut enim non valet intellectus practicus & speculativus idem realiter sunt: Ergo quidquid possumus speculative, possumus & practice cognoscere. Sicut, inquam, non valet hæc consequentia, nam solo naturali

Lumine speculativè cognoscimus Deum esse summum bonum, ac propterea summo modo diligendum, & tamen solis viribus naturæ non possumus id practicè judicare: ita similiter quavis in Angelo principium intelligendi & operandi ad extra realiter non differant, non sequitur tamen, quòd quicquid Angelus potest intelligere, possit & operari, sed intellectus ut practicus, seu in potentia operativa habet limitatam activitatis sphaeram, quam non habet ut est speculativus, & principium cognoscendi & intelligendi.

Dices rursus: Modus agendi duntaxat per imperium non est conveniens ulli creaturæ, sed soli Deo possibilis, cujus voluntati omnia subiecta sunt.

Respondeo modum agendi duntaxat per imperium non esse convenientem ulli creaturæ pure corporeæ, vel mixtæ, seu constanti ex spiritu & corpore, bene tamen substantiæ simplicis, & pure intellectuali: cum enim in ista non possunt dari, nisi potentia pure spirituales, quæ sunt tantum dicitur, intellectus scilicet & voluntas; quicquid agit, vel ad intra, vel ad extra, hoc totum mediatis illis potentijs, subindeque per actum imperij, elicito ab intellectu, ut motus & applicatio à voluntate, operari debet, ut supra adduximus. In hoc tamen differt imperium Angeli ab imperio Dei, quòd primum est limitatæ & finitæ virtutis, habetque determinatam sphaeram activitatis sphaeram: Divinū verò est infinitæ virtutis & efficacitæ, & se extendit non solum ad ea, quæ sunt, sed etiam ad ea, quæ non sunt ut ait Apostolus ad Rom. 4.

DISPUTATIO VI.

De avo & tempore Angelorum.

Explicato motu Angelorum, consequens est, ut mensuram existentia & operationum ejus exponamus, & de avo ac tempore Angelorum breviter disseramus. Undè sit

ARTICULUS UNICUS.

Quæ sit mensura esse Angeli, & operationum ejus?

Dico primò, esse Angeli mensurari avo. Ita D. Thomas supra quæst. 10. art. 5. quodlibet. 5. art. 7.

Probat: Esse Angeli non potest mensurari tempore, nec aternitate: Ergo avum est propria ejus mensura. Consequentia patet: quia tres tantum dantur mensuræ durationis rerum, scilicet aternitas, avum & tempus. Antecedens verò, quo ad primam partem, est etiam manifestum: Nam tempus est solum mensura rerum successivarum & corruptibilium; esse autem Angeli est totum simul & incorruptibile supposito mixtu divino, quem connaturaliter postulat, ut disp. 1. art. 4. ostensum est: quoad ad secundam vero partem convincitur ex ipsa aternitatis natura, quæ definitur duratio rei omnino immutabilis; qualis profecto non est substantia Angeli, quippe quæ (ut ibidem monstravimus) pluribus mutationibus obnoxia est.

Confirmatur: Nam ut docet D. Thomas locis citatis, aternitas mensurat durationem rei omnino invariabilis, & secundum substantiam, & secundum operationem: tempus mensurat duratio-

Tom. 11.

nem rei variabilis in esse & in operatione; nam mensurat res corruptibiles, quæ sunt in perpetuo fluxu & corruptione: unde D. Basilius homil. 1. in exameron ait: *Quæ sunt orta, quia aut incrementa, aut decrementa suscipiunt, fixationem autem stabilitatemque nullam, aut pertinemem obtinent, à temporis ipsius contineri natura*: avum denique medio modo se habet; nam mensurat esse invariabile, & tamen admittit variationem secundum operationes. Subsumo autem: Sed Angelus, licet sit immutabilis secundum esse substantiale, comparatur secum mutabilitatem quantum ad aliquas operationes: quia Angeli mutabiles sunt, & secundum locum, & secundum diversas cognitiones & affectiones, quas possunt exercere vel non exercere quando voluerint: Ergo esse Angeli avo mensuratur.

Confirmatur amplius: Esse Angeli est inferioris ordinis ad esse divinum, & superioris ad esse rerum corruptibilium: Ergo debet mensurari aliqua mensurâ, quæ sit inferior aternitati, & superior tempori; cum inter mensuram & mensuratum debeat esse proportio: Sed hæc mensura nulla alia esse potest, quam avum, quod, ut ait D. Thomas, ubi supra, medium est inter aternitatem & tempus: Ergo idem quod prius.

Objicies: Duratio Angeli, cum sit indivisibilis & tota simul, continet omnes temporis differentias, & coexistit presentis, præteriti, & futuro: Sed omnibus temporis differentijs coexistere proprium est aternitatis: Ergo duratio Angeli non est avum, sed aternitas.

Respondeo quòd licet in Angeli duratione non sit aliqua successio, sed suam durationem totam simul habeat, in ea tamen actu non continentur omnes differentia temporis: quia ut aliqua duratio possit simul continere præsens, præteritum, & futurum, non sufficit, quòd sit indivisibilis, & tota simul, sed insuper requiritur, quòd intra lineam durationis sit infinita: unde cum aternitas utroque hoc privilegio gaudeat, & sit duratio infinita simul & indivisibilis, utpote mensura esse divini, quod est infinitum & simplicissimum, in unico nunc indivisibili omnes temporis differentias continet, & ut ait D. Bernardus serm. 80. in Cantica: *Tempora sub ea transeunt, non ei: futura non expectat, præterita non recognoscit, presentia non expectantur*. Avum verò, quamvis sit indivisibile & totum simul; cum tamen sit finitum, utpote mensura esse Angeli, quod finitum & limitatum est, non coexistit rebus temporalibus, nisi quando actu sunt, & earum transitum, & adventum expectare debet, ut ea continere & mensurare possit. Unde avum assimilatur baculo fixo in medio fluminis, vel arbori ad ripam plantatæ, quæ non coexistit simul & semel toti aquæ fluenti, sed paulatim & successivè non quidem per sui mutationem & successionem, sed per mutationem & fluxum ipsius aquæ, quæ continuo fluit ac decurrit. Aternitas verò, ratione sui vastissimi finis, rectè comparatur ripæ aut alveo, qui tam aquam fluminis semper continet, nec ejus fluxum & transitum expectat, ut illam mensuret: nam ut ait D. Thomas supra quæst. 14. art. 13. *Aternitas tota simul existens, ambit totum tempus*. De quo plura diximus in Tractatu de scientia Dei, agendo de presentia rerum in aternitate.

Dico secundò, operationes Angelorum diversas habere mensuras, & aliquas mensurari aternitate participatâ, alias avo, alias tempore discreto, & alias tempore continuo.

Z z 2

Expli-